

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIEŠŲJŲ ĮSTAIGŲ ĮSTATYMO Nr. I-1428 15, 16, 17 IR 18 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Viešųjų įstaigų įstatymo Nr. I-1428 (toliau – Įstatymas) taikymo praktika ir Specialiųjų tyrimų tarnybos atlikta antikorupcinė analizė¹ atskleidė problemas, susijusias su valstybės ir savivaldybių viešųjų įstaigų valdybų formavimu, narių nepriklausomumu, atrankos procedūrų skaidrumu bei valdybos narių atšaukimo pagrindais. Dabartinis teisinis reguliavimas nenumato aiškių ribojimų dėl vieno asmens dalyvavimo kelių viešųjų įstaigų valdybose, leidžia, kad valdybose dominuotų su dalininku ar savininku susiję nariai, neužkertama kelio politinės įtakos ar verslo ryšių įtakai kolegialiems organams. Taip pat iki šiol detalieji nereguluotos valdybos narių atrankos procedūros, nėra privalomų skaidrumo ir nepriklausomumo užtikrinimo garantijų, o valdybos ar jos narių atšaukimo pagrindai įstatyme suformuluoti pernelyg abstrakčiai, sudarant sąlygas nepagrįstiems ir su gera valdymo praktika nederantiems sprendimams.

Tarptautinė gerosios valdysenos praktika ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijos² (toliau – EBPO rekomendacijos) dėl valdybų valstybinėse ir viešosiose organizacijose pabrėžia valdybų reikšmę ir vaidmenį siekiant viešojo sektoriaus įstaigų nepriklausomumo nuo politinės įtakos, įstaigos veiklos tvarumo, efektyvumo gerinimo ir skaidrumo.

Įstatymo projektu siekiama nustatyti aiškesnį valstybės ir savivaldybių viešųjų įstaigų valdybų sudarymo, narių atrankos ir atšaukimo teisinį reguliavimą, užtikrinant šių valdybų nepriklausomumą, skaidrumą ir atsakomybę. Projekto tikslas – įtvirtinti konkrečius reikalavimus viešųjų įstaigų valdybų nariams ir jų atrankos tvarkai, nustatyti ribojimus dėl dalyvavimo keliuose valdybose, aiškius nepriklausomumo kriterijus bei pareigą motyvuoti ir viešai skelbti sprendimus dėl valdybų sudarymo, atrankos ir atšaukimo. Šie pakeitimai parengti atsižvelgiant į EBPO rekomendacijas dėl gerojo valdymo standartų viešajame sektoriuje, taip pat į Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) pateiktas išvadas, pabrėžiančias viešojo sektoriaus kolegialių organų skaidrumo, interesų konfliktų prevencijos ir atsakomybės stiprinimo būtinybę.

Pagrindiniai projekto uždaviniai:

- nustatyti ribojimus, kiek viešųjų įstaigų valdybų nariu vienu metu gali būti tas pats asmuo, ir užtikrinti, kad su dalininkais ar savininkais susiję asmenys negalėtų sudaryti valdybos daugumos;
- uždrausti valstybės ir savivaldybių viešųjų įstaigų valdybos nepriklausomais nariais skirti valstybės politikus, politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojus ir asmenis, susijusius verslo ryšiais su įstaiga ar jos dalininkais, siekiant pašalinti tiesioginės politinės ar ekonominės įtakos rizikas;
- aiškiau reglamentuoti nepriklausomų valdybos narių atrankos tvarką ir kriterijus, nustatant, kad kandidatų paieška ir vertinimas turi būti atliekami per nepriklausomas atrankų agentūras, pasitelkiamas Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka;

¹ <https://e-seimasx.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/369c8a21191d11f09cbcab0ff4d74843?jfwid=2vazgv09s>

² <https://eimin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/valstybines-imones/ebpo/>

- užtikrinti atrankos komisijų skaidrumą ir nepriklausomumą – įtraukiant visuomenės atstovus stebėtojus, viešinant komisijų posėdžių darbotvarkes ir sprendimus bei įpareigojant kandidatus supažindinti su jų vertinimo rezultatais;
- nustatyti aiškius valstybės ir savivaldybių viešųjų įstaigų valdybos narių atšaukimo pagrindus (pareigų nevykdymas, nepriklausomumo pažeidimai, teistumas, interesų konfliktai, politinių ar verslo ryšių įtaka ir kt.) ir įtvirtinti pareigą motyvuoti bei viešai skelbti sprendimus dėl valdybos sudarymo, atrankos ir atšaukimo, kai tai neprieštarauja teisės aktams dėl informacijos riboto naudojimo.

Įgyvendinus šiuos pakeitimus, bus sustiprintos valstybės ir savivaldybių viešųjų įstaigų valdybų nepriklausomumo garantijos, sumažinta politinės ir ekonominės įtakos bei korupcijos rizika, užtikrintas didesnis sprendimų skaidrumas ir visuomenės pasitikėjimas viešojo sektoriaus valdymu.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių igalioti atstovai) ir rengėjai:

Projekto iniciatorė Seimo narė Birutė Vėsaitė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Šiuo metu Įstatymo 15–18 straipsniai reglamentuoja viešųjų įstaigų, įskaitant valstybės ir savivaldybių valdomas įstaigas, valdybų sudarymo bendruosius principus: numatyta, kad valdybą gali sudaryti dalininkų deleguoti ir nepriklausomi nariai, jiems taikomi bendrieji nepriklausomumo reikalavimai. Tačiau įstatyme nėra detaliai reglamentuota valdybos narių atrankos tvarka, nėra nustatyti skaidrumo užtikrinimo mechanizmai bei nepriklausomumo įgyvendinimo garantijos, taip pat nenustatyti aiškūs valdybos ar jos narių atšaukimo pagrindai, paliekant plačią diskreciją sprendimų priėmimui. Specialiųjų tyrimų tarnyba savo antikorupcinėje analizėje yra pažymėjusi, kad toks reguliavimas neužtikrina valdybų nepriklausomumo ir skaidrumo, sudaro prielaidas politinei bei ekonominei įtakai, o dėl pernelyg bendrų atšaukimo sąlygų gali kilti selektyvaus jų taikymo rizika.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Įstatymo projektu siūloma nustatyti aiškesnį valstybės ir savivaldybių viešųjų įstaigų valdybų sudarymo, nepriklausomų narių atrankos ir atšaukimo teisinį reguliavimą. Numatoma riboti, kad tas pats asmuo vienu metu galėtų būti ne daugiau kaip dviejų viešųjų įstaigų valdybų nariu, užtikrinti, kad su dalininkais ar savininkais susiję asmenys nesudarytų valdybos daugumos, bei uždrausti valstybės politikams, politinio pasitikėjimo tarnautojams ir su įstaiga ar jos dalininkais verslo ryšiais susijusiems asmenims būti nepriklausomais valdybos nariais. Detaliau reglamentuojama nepriklausomų valdybos narių atrankos tvarka – nustatoma, kad kandidatų paiešką vykdo nepriklausomos atrankos agentūros pagal Viešųjų pirkimų įstatymą, komisijų darbe privalo dalyvauti visuomenės atstovai stebėtojai, o atrankos eiga, sprendimai ir protokolai viešinami.

Taip pat aiškiai apibrėžiami valdybos narių atšaukimo pagrindai – pareigų nevykdymas, nepriklausomumo ar interesų konflikto pažeidimai, posėdžių nelankymas, žalos įstaigai padarymas, teistumas ar ryšiai su politinėmis partijomis ar verslo subjektais. Nustatoma pareiga motyvuoti ir viešai skelbti sprendimus dėl valdybos sudarymo, nepriklausomų narių atrankos ir narių atšaukimo, išskyrus informaciją, priskiriamą riboto naudojimo ar tarnybos

paslapčiai. Įgyvendinus pakeitimus bus sustiprintos viešųjų įstaigų valdybų nepriklausomumo, skaidrumo ir atsakomybės garantijos, sumažintos politinės bei ekonominės įtakos ir korupcijos rizikos, padidintas pasitikėjimas viešojo sektoriaus valdymu.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Priėmus įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Priimtas įstatymas sumažins korupcijos rizikas viešųjų įstaigų valdybų veikloje, sustiprins sprendimų nepriklausomumą.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Įstatymo įgyvendinimas pagerins verslo sąlygas, nes skaidresnis ir nepriklausomas viešųjų įstaigų valdymas užtikrins didesnę pasitikėjimą, sąžiningesnę konkurenciją ir stabilesnę investicinę aplinką.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Įstatymui įgyvendinti reikės pakeisti Vyriausybės nutarimus ir atitinkamus ministerijų įsakymus.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projekte naujos sąvokos nepateikiamos.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės aktams.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Projektui įgyvendinti gali prireikti papildomų Vyriausybės nutarimų bei atskirų ministerijų įsakymų.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Įstatymo projektui įgyvendinti papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ar fondų lėšų nereikės.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Viešosios įstaigos, Valdyba, Korupcijos prevencija.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Nėra
